

de gudelige forsamlinger i 1820'erne og 30'erne og slutter med efterkrigstidens Sydslesvigbevægelse. Mellem disse yderpunkter er behandlet så vidt forskellige bevægelser som grundtvigianismen, Indre Mission, højskolen, danskheden i Sønderjylland og kvindesagen for blot at nævne eksempler. Der er ingen tvivl om, at det undertiden lønner sig at foretage et længdesnit gennem historien over et større tidsrum, at forfølge en bestemt side af udviklingen, når det så som her på samme tid sker med et åbent blik for den almindelige helhedsudvikling, da kastes der nyt lys både over den enkelte side og over helheden. Skovmands bog vil sikkert medføre, at mange får et ganske andet og mere positivt indtryk af de folkelige bevægelseres betydning i det sidste hundrede år. Bogen er stærkt koncentreret, men præget af betydelig evne til i få ord at give både en bevægelses historie og dens karakteristik, uden at det virker beskåret.

Vagn Dybdahl.

Vilh. la Cour: Danmarks historie 1900—1945. I—II. 358 + 341 s. (Berlingske forlag, 1950).

I sin »Danmarks historie 1900—1945«, der fortsætter Danmarkshistorien, som udkom i 1942, anvender dr. Vilhelm la Cour i registeret fede typer for bl. a. Ernst August af Cumberland, prins Knud og Pius XII, mens ikke-fyrstelige og ikke-pavelige personer må nøjes med almindelig sats. Allerede dermed er en hel del sagt om ånden i værket, der er præcis, som man kan vente den, når la Cour er forfatteren. Vilhelm la Cour er en mand af stærke — og traditionelle — standpunkter, og det præger i endnu højere grad de to bind om Danmarks historie i det 20. århundrede end den tidligere fremstilling af vor ældre historie. Nu skal det straks siges, at la Cour allerede i sin indledning sørger for at bringe sit forsvar i orden, idet han skriver, at »af den myldrende begivenhedsrække må enhver enkelt historisk forfatter udvælge de træk, som efter hans bedste overbevisning giver det rigtigste udtryk for tiden som helhed betragtet, og som bedst muliggør en begrundet opfattelse af dens politiske, materielle og åndelige brydninger«.

At dr. la Cour lægger dette princip til grund for sin historieskrivning, skal ikke bebrejdes ham, men man lægger hans to tykke bind til side med en udtalt følelse af, at forfatteren er alt for subjektiv og alt for enstregt til at kunne optræde i rollen som samtidshistoriker på en måde, så hans værk bliver forstandig oplysning og orientering og ikke et arsenal for en bestemt politisk og åndelig indstilling. Bevares, la Cour har måske og sandsynligvis haft netop dette mål med sin bog — men så burde det siges og værket hedde noget andet end »Danmarks historie«.

Den røde tråd i bogen er »forsvarsviljen«. Det fremgår direkte af fremstillingen af den 9. april i et kapitel med overskriften »Høst i april« og indirekte af den kendsgerning, at forsvarsdebatten gøres til det centrale i dansk politik både før 1914 og i mellemkrigsårene samt at modstandskampen under den tyske besættelse fylder så godt som hele 2. bind. Dermed er også tonen angivet: Forsvarspolitikken før 1940 gøres til noget aldeles afgørende for den skæbne, der ramte Danmark, og ansvaret herfor placeres på politikernes skuldre — og først og fremmest hos radikale og socialdemokrater —, mens omvendt forsvarsviljen rejser sig i det danske folk under besættelsen og fører det ind i en ny epoke.

Det thema, hvorover la Cour spiller, må naturligvis gøre bogen uhyre ensidig, og talrige eksempler kunne anføres herfor. I kapitlet »På fredens tær-

skel«, der omhandler årene efter 1. verdenskrigs slutning, optages mere end en trediedel af pladsen af forsvarsdebatten, og endnu grellere bliver forholdet i fremstillingen af 1920'erne og 30'erne og af situationen kort før besættelsen. Der findes hos la Cour ikke antydning af forståelse for, at det ikke var blot slaphed og viljeløshed, der forårsagede den politik, der blev ført, og forfatteren stiller aldrig det spørgsmål, hvilken pris et rustet Danmark havde krævet, eller om dette på nogen som helst måde med nogen sandsynlighed kunne have ændret begivenhedsforløbet på en for det danske folk lykkelig måde.

En lignende ensidighed præger kapitlet om »To kulturfronter«, hvor kirkelige retninger lægger beslag på broderparten af fremstillingen, og det er helt i bogens ånd, at Danmarks sociale og økonomiske udvikling — så absolut det store og afgørende i vor historie i dette århundrede — knappes af med et par intetsigende bemærkninger og nogle tørre tal.

Langt den største del af bogen handler om besættelsestiden. Af de 45 år, om hvilke la Cour fortæller, fylder de 40 — fra 1900 til okkupationen — kun 244 af værkets 700 sider. Resten optages af besættelsesårene, og i særdeleshed af frihedskampen — i la Cours opfattelse manifestationen af det danske folks forsvarsvilje på trods af dets slette politiske ledere. Den danske modstandsbevægelse fortjener så vist et stort kapitel i Danmarks historie i første halvdel af dette århundrede, men vi trænger i øjeblikket mere til en ræsonnerende og vurderende fremstilling af den, end til et epos af den art, la Cour her har givet. Vi har i forvejen en righoldig heroisk litteratur om besættelsestiden, og historikerens opgave må nu være dels at vurdere samarbejdspolitikken — således som den aftegner sig med et mere righoldigt kildemateriale til disposition — og at undersøge samspillet mellem det officielle Danmarks holdning og den illegale bevægelse samt dennes forudsætninger. Det er problemer, som la Cour helt lader ligge til fordel for en udredning, som ikke rummer meget nyt. Desuden overbetones utvivlsomt de »nationale kredse« — især »Dansk Samling« — betydning for modstandsbevægelsen, mens kommunisternes indsats bagatelliseres og f. eks. »Frit Danmark« holdes i baggrunden.

Vilhelm la Cours »Danmarks historie 1900—1945« er et vellykket stykke national-konservativ pædagogik, men det er ikke — meget langt fra endda — det store arbejde om det moderne Danmarks historie, som udmærket godt kan skrives, og som er hårdt tiltrængt. Bl. a. som modvægt mod la Cours ensidige fremstilling. Til slut dog en kompliment til forfatteren: Billedvalg og billedtekster er fremragende. I særdeleshed anbefales 1. bind, side 243. Det billede fortæller mere end mange sider tekst.

Erik Reske-Nielsen.

Thorvald Petersen: Fra Als til Tønder. Minder fra udlændighedsårene. 174 s. (Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1952).

Bagermester Thorvald Petersen er en af de personer, der har gjort den største indsats for danskheden i Tønder. De erindringer, han nu har skrevet, og som Historisk Samfund for Sønderjylland har udsendt, er en værdifuld kilde til forståelse af den nationale udvikling i Sønderjylland fra 1890'erne til 1920.

Thorvald Petersen kom fra Nordborg på Als, hvor det danske arbejde i 1890'erne var velorganiseret med centrum i Nordborg Sparekasses bestyrelse; sammenstød med de tyske myndigheder hørte her næsten til dagens orden; han kom derfra i 1905 til Tønder, hvor danskheden næsten ikke gjorde sig